

**ЖОҒАРЫ БІЛІМ DAҒДАРЫСТА,
немесе
PhD дәрежесінен қандай қайтарым бар және практиктер үшін докторантура
керек пе?**

қазақстандық-британдық пікірталас

Светлана Шакирова

ҚазҰлтҚызПУ

Редакторы мен болып табылатын ҚазҰлтҚызПУ «Хабаршысына» жақында үш автордан – екеуі Қазақстаннан, біреуі Ұлыбританиядан мақала келді.

Мақала мәдениетаралық коммуникация туралы. Бірақ мені соңғы уақытқа дейін Лондон мұғалімдер колледжінің деканы болған, қазіргі уақытта Еуропа және Азия университеттер қатарының ғылыми кеңесшісі, профессор, шетелдік автор **Розмари Сэйдж (Rosemary Sage)** қызықтырды.

Профессор Р.Сэйдж 2020 жылы «Жаңа индустриалды ғасыр дамуы үшін саясат пен практиканы дайындауда жоғары оқудың рөлі» тақырыбында мақала жариялады. <https://johepal.com/article-1-33-en.pdf>

Мақала маған қатты әсер етті. Біз магистр және PhD дәрежесі, жоғары білім алу үшін Ұлыбритания жоғары оқу орындарын есепке алғанда британдық білімге ерекше құрметпен қараймыз. Тіпті интеллектуалды және ғылыми саладағы британдық құдіретті қабылдауға Брексит те әсер етпеді.

Р. Сэйдж өздерінің білім берулері де дағдарыста екенін жазады. «Үлкен тесікті швейцарлық ірімшік» метафорасын ол әлсіз тұстардың дәлелі ретінде келтіреді. Ол тестілеу жүйесі студенттердің жеке қабілеттеріне сезім бермейтін, бірақ жаттап алу мен біріктіруді ынталандыратынын көрсетеді. Бітірушілердің қарапайым бағамен ЖОО-ға түсуі

қиын емес, нәтижесінде жыл сайын миллиондаған бакалаврлар мен магистрлер өз сұраныстары бойынша жұмыс таба алмайды. Үрдіс, автордың айтуынша, мектептерде басталады, онда түлектердің 90% - ы жоғары оқу орындарына баруға дайын. Білім берудегі жағдаят британдық экономика мәселесінде көрінеді. Патент бойынша ел әлемдегі топ 10 ел қатарына кірмейді. Басқа еуропалық елдер инженерлері ағылшын мамандарын дайындау және білім бойынша асып түседі. Британдық бизнес шетелдіктердің бақылауына түсіп қысқаруда.

Ел АТ саласында әлемдік алыптар таласында тасбақа сияқты баяу жылжуда, олардың өз Амазон, Фэйсбук, Гуглдары жоқ. Сауалнама бойынша, кейбір британдық студенттер оқу үшін күніне 2 сағат уақытын жұмсайды. Әзірше ЖОО-лар бизнес заңы бойынша жұмыс істейді, жақсыға өзгерістер болмайды деп қорытындылайды Сэйдж.

Мен мақала авторына, сондай-ақ өз таныстарым мен әріптестеріме жүгіндім және осы тақырыпқа толығырақ өз пікірлерін білдіруді ұсындым. Пікірталасқа қатысушылар -

Ұлыбританиядан:

Розмари Сэйдж / Rosemary Sage,

Айна Кристоудулу / Aina Christodoulou (Ноттингем қаласы, жалпы білім беру мектебінің оқу ассистенті),

Роза Верко/ Rauza Vercoe (UCL),

Сэнди МакДональд (Нортхэмптон университетінің профессоры)

Полина Бишенден / Polina Bishenden (Кент университетінің докторанты),

Қазақстаннан:

Жанна Мендыбаева, UniverSity білім беру технология Бюросының директоры, Алматы қ. (<https://www.facebook.com/BETUniverSity.kz/>)

Марина Хан (Intellect агенттігінің негізін салушы және бас директор, Алматы қ. (<https://intellect.kz/>);

Қазақстанның педагогикалық ЖОО оқытушылары Р.Сэйдж мақаласын қызығушылықпен оқиды және оның тезисі британдық пен біздің ғалым, педагогтардың арасында қандай реакция туғызғанын біледі деп үміттенемін.

Розмари СЭЙДЖ:

Менің JHEPL-дегі мақаламның ойтолғауға өнім болғанына қуаныштымын. Мен қазір философияның бүгінгі күрделі мәселені шешуге қалай көмектесетіні туралы бір еңбекті жазудамын. Өкінішке орай, британдық академиялық топтар ақша табу және шығынды қысқарту мақсатымен бизнес-модель бойынша жұмыс істеп жатыр. Бұл арзанқол жұмыс күші күннің ережесі болып табылатынын білдіреді.

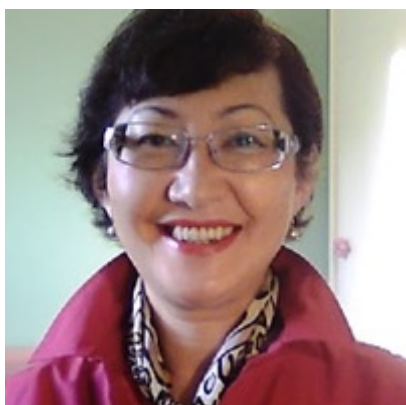
Мен университетте оқып жүргенде осы пәндік салада үздік профессорлар сабақ берді, егер штатта мұндай білім деңгейі бар ешкім болмаса, курс оларды модульдерді оқу үшін сатып алды. Енді сіз бір ай ішінде кәсіби EdD (the programme for the practitioner doctorate) бағдарламасын ала аласыз және келесідей докторлық бағдарламаны бастай аласыз.

Университеттердегі көптеген мамандардың өз бетінше жұмыс істеуге кетіп жатқаны, оларға жүйенің ұнамайтыны тенденцияға айналды. Практикалық біршама курстардан өту жақсырақ болған кезде британдық студенттердің 50%-дан астамы университетке кетіп жатқан үлкен құлдырауды бақылап отырмыз. Менің кезімде бітірушілердің тек 5%-ға жуығы университетке түсті. Бізге бұл жерде практикалық интеллектісі бар адамдардың көбірек болуы керек, бірақ біз бұл тәжірибені бағаламаймыз, сондықтан адамдардың, әдетте, бұл кәсіпке барғысы келмейді. Алайда, генетика бойынша зерттеумен айналысқан докторлық дәрежесі бар, бірақ гранттық тапсырысқа барлық уақытын жұмсап, әбден тойған адамды білемін. Қазір ол сантехник, ғалымнан 4 есе көп ақша табады. Онан басқа, химия бойынша бірінші кластық дипломы бар бір досым корпоративтік әлемнен шаршаған, автобус жүргізушісі болып жұмыс істейді, бұл оған ұнайды. Чехияда жұмыс істей жүре, нейрохирургиядағыдай құрылысшылардың қоғамда осындай дәрежесі бар екендігін аңғардым. Кітап дүкендерінде психология бойынша кітап беттерін парақтаушы адамдарды жиі кездестіретін шығарсыз.

Біршама уақыт бұрын бүкіл Еуропа бойынша практикалық кәсіби білім беру және дайындауды бағалау мақсаты болған EU Него жобасына қатыстым. Үйлестіруші

Бельгиядан келді және басқа еуропалық елдермен салыстыру бойынша Ұлыбританияның практикалық мамандығын алғандардың жеткіліксіз дайындығына және білім дәрежесінің жоқтығына таң қалды.

Біздің білім беру негізінен күшті тұлғалық және практикалық қабілеттерді меңгерген, білім жүйесі шектелген таңдауды ұсына алатын академиялық сабақтарға бағытталған. Бұның өзгеретініне үміттенгім келеді. Мен бұл туралы үнемі айтамын, бірақ мен өмір бойы ойыннан озып келе жатқанымды көремін, дәлірек айтсақ, саясатта ақылға қонымды күн тәртібін итермелейтін адамдар аз. Өзгерістерге үміт арту ғана қалды.

Роза ВЕРКО, UCL:

Розмари Сейдж мақаласында сенімді ескертулер бар: академиялық білімнің өмірдің практикалық шындығынан бөлектенуі (шеттелуі), практикалық кәсіптердің төмен әлеуметтік дәрежесі (сантехник, бармен т.б.). Магистранттар мен қорғаған докторанттар үшін жұмыс орны санының жоқтығы. Бұның барлығы шындық, мен өзім өз диссертацияларының қорғалуына көп жыл жұмсаған, бірақ осылай мамандығы бойынша жұмыс таба алмаған мұндай адамдарды білемін. Бірақ Англия, әсіресе, Лондон барлық әлемнің жастары, дарынды, іскер адамдары үшін барлық уақытта өзіне тартатын, қатаң бәсекелестік тудыратын орын болғанын ұмытуға болмайды. Әрбір адам бәсекелестікке шыдай алмайды және әрқайсысы өз орнын таба алмайды.

Сонымен қатар британдық білім беру мен жұмысқа тұру жүйесі өте икемді және әртүрлі. Біріншіден, көптеген адамдар өздері алған дәрежеге сәйкес келмейтін салаға жұмысқа тұрады, бұл - қалыпты тәжірибе. Мен өмірімде Оксфордтің магистрлік дәрежесі бар теологпен немесе халықаралық компанияда қаржы саласында табысты жұмыс істеуші, ағылшын әдебиеті саласында дәрежесі бар адамдарды кездестірдім. Британия университетінде алған дәрежесіне және болашақ жұмыс саласына байланып қалу міндеті жоқ. Екіншіден, мұқият таңдау нәтижесінде үздік бітірушілерді іріктеуге мүмкіндік беретін, оларды қосымша тренинг және жұмыс тәжірибесін алған жағдайда түрлі компанияларға

жұмысқа тұрғызатын тағылымдама жүйесі бар. Практикалық мамандықтарды біршама артық көретін және академиялық ғылымның білімін толықтырғысы келетін жастар үшін практикалық мамандықтарды ала алатын және 16 жастан бастап ақша таба алатын «apprenticeship schemes» деп аталатын жеткілікті таңдау да бар.

Кәсіптік-техникалық курстардың (Vocational courses) алуан түрлілігі бар, онда оқушылар практикалық мамандықтар дағдыларын ала алады, тәжірибе жинай алады, содан кейін керек және қажет деп тапса, жоғары оқу орындарына түсе алады. Кейбір схемаларға ең үздіктер үшін университет курстарының қаржылық демеулері кіреді.

Кез келген жағдайда білім беру жүйесі мұнда өте дамыған. Кез келген адам оқыту түрі, қызығушылығы, қабілеттілігі, табиғи бейімділігі бойынша өзіне бірдеңе таба алады. Бар мүмкіндіктердің талдамасына және үйренуге көп уақыт жұмсау керек. Бұл кейде жағдайды қиындатады, өйткені таңдау өте кең және барлығын түсіну үшін біраз уақыт қажет болады. Бірақ жас адамдар үшін мектеп кезеңінен басталатын кәсіби бағдар үшін нақты дайындалған жүйе бар. Мысалы, менің қызымның мектебінде білім беру саласындағы әртүрлі оқу мекемелері тарапынан алуан түрлі мүмкіндіктер презентациясы бар жәрмеңке бірнеше рет ұйымдастырылды. Барлық мүмкіндіктерді осындай қысқа талқылауда сипаттау мүмкін емес.

Мені бүгін мазалаған жалғыз нәрсе Ұлыбританияның Еуропалық Одақтан бөлінуі қалай әсер етеді. Бұл білім беру саласында жағымсыз салдарға әкелетініне сенімдімін, өйткені оқшаулану кез келген салада өзара оң жағымды алмасуға ешқашан ықпал етпейді. Уақыт көрсетеді, бірақ жастар өздерінің болашағы үшін жаңа міндеттер кезінде олардың мобильділігі едәуір шектелетіні сияқты мүмкіндіктер жоспарында өте көп нәрсені жоғалтады деп ойлаймын. Еуропалық Одақпен үзіліс – бұл кейбір тұлғалардың саяси амбицияларынан туындаған кешірілмейтін қателік, оның салдары әлі де болады.

Айна КРИСТОДУЛУ, Ноттингем қаласы, жалпы білім беру мектебінің оқу ассистенті:

Бұл мақаладағы айтылған барлық мәселелер, бұрын да шағын топта және жоғарыда талқыланған болатын. Мәселенің Тэтчер либерализмі таңы кезеңінен және мемлекет меншігінен алу, жекешелендіру, кәсіподақпен күрес, жергілікті өнеркәсіпті саналы түрде қирату, шахталарды жабу бағдарламаларының басталғанын маңызды түрде түсіну керек.

Қазіргі уақытта жоғары білім беруде не болып жатқаны - сол неолибералды саясат пен жаһандандудың жалғасы және нәтижесі. Британдық университеттердің бизнес кестесі бойынша жұмыс істеп жатқаны - белгілі дерек. Университеттердің шетелдік студенттерді академиялық нәтижелері ерекшеленгендіктен емес, жергілікті студенттерге қарағанда оқу ақысын екі есе артық қолма-қол төлегендіктен қабылдап жатқанын барлығы біледі.

Тіпті Оксбридж осылай жасайды. Бір қытай қызының британдық университеттен алған білімінің мансап іздеуде пайдаға аспағаны үшін компенсация төлеуді талап еткенін сіз, мүмкін, естіген шығарсыз. Гуманитарлық пәндерге сұраныс жоқ екені – шынайы дерек. PhD ізденушілердің 50% (мүмкін аз да болар) диссертацияны аяқтауға ақылдары жетіп жатыр және диссертацияның жұмысқа орналасуға кепілдік бермейтіні – нақты дерек. Білім сапасы университеттердің Расселдік тобында біршама күштірек, ал қалғандарында нашар. Жұмыс берушілер университеттердің алғашқы ондығына кірмейтін ЖОО дипломдарына тіпті қарамайды. Британия шығармашылық жетістіктеріне мақтанады, бірақ олар шын мәнінде жоқ. Шығармашылықта жетістік жоқ! Даму индустриалды революция кезеңінде аяқталды. Бізге академиядағы басымдықтарды өзгерту және технологиясы дамыған елдермен Британияның бәсекелесуіне мүмкіндік беретін не сол жұмысқа, жоғары білімге назар аудару керек. Бастауыш және орта мектептерде оқу бағдарламасын түбегейлі өзгерту керек деп ойлаймын. Дипломдарды жасайтын университеттерді жабу керек, ал жеке мектептер элитарлығын демократаландыру керек. Алайда бұл мүмкін емес.

Светлана Шакирова: Өзіңіздің балаларыңыз алған білімге қанағаттанасыз ба?

Жалпы қанағаттанамын. Олар беделді ЖОО-ларды үздік дипломмен бітірді. Барлығы олардың мамандығы бойынша жұмыс таба алатындығына, бәсекелестікке төзе алатындығына байланысты. Қазіргі дағдарыс жағдайында оны болжау қиын.

Полина БИШЕНДЕН, Кент университетінің докторанты:

Мен Розмари Сейдж мақаласын оқып, ой талқыға салып, біраз уақыт өткіздім, шындығында Ұлыбритания жоғары білімінде біршама өте шынайы және терең мәселелер бар. Дегенмен біздің жағдайды менің болжауым ол кісінікінен басқашарақ. Менің ойларым жоғары білімнің (бакалаврдан философия докторына дейін) әрбір деңгейіндегі саясатты және халықаралық қатынастарды үйренуден алған іс-тәжірибемнен туындайды.

Розмари Сейдж мәліметтері бойынша Ұлыбританиядағы білімге сипаттамадан түсініктеме бергім келеді. Мектеп пен университеттегі білім арасында айырмашылық бар екендігінен бастаймыз. Мектепте, шындығында, сыни ойлау бағалауда емес, теорияда кеңейтіледі және оқушылар, әдеттегідей, пән бойынша үстірт біліммен кетеді. Мен бұл мекеме туралы түсінігім болмағандықтан, мектеп туралы көп түсініктеме бере алмаймын, Менің мұғалім-достарымнан көптеген жағдайларда жоғары басшылықта болған адамның оқыту туралы тәжірибесі аз болғандықтан «өз орнындағы» жағдаяттардан аластатылуы мүмкін екендігін естуіме тура келді. Ұлыбританиядағы жоғары білімге түсініктеме беру үшін Розмари Сейдж пайдаланған «швейцарлық ірімшік» түріндегі білімнің баламасына назар аударайық. Менің тәжірибем бойынша, бұл тіпті де нақты емес. Шындығында, Ұлыбританияда кластан класқа өту ұпайы 40%-ды, ал бірінші класта 70%-ды құрайды. Алайда Ұлыбританияның үздік студенттері өздеріне қажетті білімнің 30%-ын жоғалтады дегенді білдірмейді деп ойлаймын. Ресми саясатта жазылған Ұлыбританиядағы бакалавриаттың жалпылама түрде оқытатынын (Сейдж өз мақаласында жазғандай) білдіреді деп ойламаймын. Дәл осы академиялық мансапта арнайы білім дамиды деп ойлаймын. Жақында мен досыммен сөйлескенде, оқуды бітіргеннен кейін философия курсың ұмытқанымызды айттым. Біздің курс барлық кезеңнің деректерін әр уақытта қолдануды үйретпепті, көптеген түрлі жұмыстарды пайдалануда алмастыратын дағдыны талқылауымыздың тезірек дамығанын үйретіпті деген қорытындыға келдік. Университетте бізді сыни ойлауға үйретті, құр жаттаудан бас тартуға ынталандырды. Бағалауға да жауаптылықпен қарады. Сонымен, 70%-дық баға студент жауаптың 70%-ын ғана біледі дегенді білдірмейді. Ол сыни ойлауын көрсете алатын және өз пәнін ортадан жоғары деңгейде (бірақ керемет емес) түсіне алатын

студентке қойылады. Баға жоғары болғанда, ол тек білім үшін ғана емес, кереметтік үшін де қойылады. Мен өз курсымда 80%-дан жоғары баға тек нағыз үлгерушілер үшін қойылатынын көрдім. 90% -дан жоғары баға оқытушылар талқылауына негіз болып, сирек қойылады. Осындай түрдегі мамандандырылмаған білімнің дамуы Ұлыбританияның ілгерілеуіне кедергі келтіреді дейді Розмари Сейдж. Өз басым біздің үнемі өзгеріп отыратын әлемімізде бакалавриатты оқытудағы бұл оңды көзқарас деп ойлаймын. Студенттер жоғары оқу орнына дәл қазір жоқ мансапқа дайындық үшін түседі ме! Бұл - тез өзгеретін ортада бәсекелестікке қажетті икемділік беру үшін көптеген түрлі жағдайларда қолданылатын дағдылар жиынтығы. Сонымен қатар, Розмари Сейдж, менің ойымша, докторлық диссертацияның жазылуын бұрыс сипаттаған. Оның пайымдауынша, докторантура позитивтік, объективті және сызықтық зерттеу дизайнымен құрылған оқыту моделіне сәйкес келеді. Бұл, әрине, Ұлыбританияның барлық докторлық жобаларына қатысты емес.

Рефлексті, абстрактілі ойларды және ашық зерттеу үрдісін практикадан өткізетін көптеген интерпретативті, конструктивті жобалар бар. Мүмкін мен авторды дұрыс түсінбеген шығармын, өйткені бұл өте өрескел дәлсіздік сияқты. Розмари Сейдж, сонымен қатар, студенттердің докторлық дәрежесі жұмыс істемейтінін дәлелдеу үшін оларда кездесетін психикалық денсаулық мәселелерін сипаттайды. Менің көзқарасымша, бұл - зерттеу үрдісінің нәтижесі емес, Ұлыбританиядағы академиялық топтардың алдында тұрған үлкен мәселелердің нәтижесі. Сонымен қатар, мен Р. Сейдждің кейбір сипаттамаларымен келісемін. Ұлыбританияда жоғары білімге қатысты маңызды мәселелер бар. Менің көзқарасымша, академиялық ғылым еліміздің бизнесіне айналғанына байланысты. Оқу ақысына төлем енгізілгенде (кейіннен ұлғайтылған) жоғары білімде жылжу пайда болды. Университеттер оқыту тәжірибесінің орнына студенттік тәжірибені сата бастады. Басқа елдерде қандай екенін білмеймін, Ұлыбританияның кампус аймағында университеттің ассоцияланған мекемесімен бірге алкагольді ішімдіктер мен түнгі клубтар жарнамаланатын түнгі клубтар мен бірнеше барларды иемдену пайда болды. Ақшаның қайда кететінін білмеймін, бірақ, академиялық жұмысты ынталандырудан гөрі басқарма мен ресурстарға көбірек қаржы түсетіні сөзсіз.

Жақында мен проректорлар айлығының өскенін, ал университет қызметкерлері айлығының 17%-ға төмендегенін оқыдым (<https://www.ft.com/content/94c1d5ca-11e8-11ea-a7e6-62bf4f9e548a>).

Сонымен қатар, зейнетақы реформасы университет қызметкерлерінің елеулі қысқарғанына алып келді. Аспиранттар өздерінің шәкіртақылық бағдарламасы шеңберінде сағатына 8 - 9 фунт стерлингті (контекст үшін - Ұлыбританиядағы ең төменгі жалақы қазіргі уақытта 8,72 фунт стерлингті құрайды) құрайтын сабақты жиі береді.

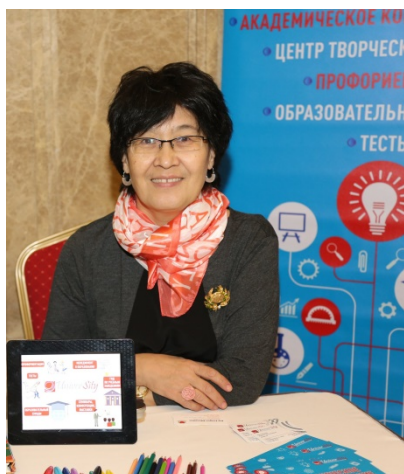
Кездейсоқ еңбек және нөлдік сағат келісімшарты академиялық кеңістікті туғызады, бірақ көптеген мәселелер бар. Адамдар қаржылық жоспарды құрай алмайды және

жұмысқа орналасу құқығына аз ие болады. Бұл студенттер ұсынатын қызмет көрсету сапасына, сондай-ақ олардың оқытушылары тарапынан сабақтастығы жоқтығына әсер етеді (https://www.ucu.org.uk/media/6882/Zero-hours-contracts-a-UCU-briefing-Mar14/pdf/ucu_zerohoursbriefing_mar14.pdf)

Бұл жағдаят соңғы жылдардағы ЖОО-дағы ереуілдердің нысаны болды. Covid-19 пандемиясында қорқынышты жағдай айқын болды. Менің көзқарасымша, қызметкерге жаңа онлайн-ортамен байланысты тек жүктеме көбейгенде, бірақ білімді қамтитын студенттер тәжірибесінен ең үздік нысандар кереметтілігі бар мәселелер жоғалғанда (оқыту үшін сияқты, демалу үшін де) анығырақ бола бастады.

Соңында менде Ұлыбританиядағы академиктердің қалай қабылдайтыны туралы көқарас қалыптасты.

Розмари Сэйдж тәжірибеден өткен дәрігердің докторлық дәрежесі туралы жақсы мысал келтірді. Бұл нұсқаның барша жұртқа қолжетімді болуы керектігіне, академиядағы бағалы өлшемді қосуға болатындығымен мен келісемін. Бірақ докторантураның дәстүрлі түрі маңыздылығын төмендетуге болмайды. Менің көзқарасымша, ғалымдардың саяси, экономикалық және әлеуметтік әсерлерді түсінбейді деп болжау, бұл – орынсыз көмек. Мұнаның піл сүйегінен жасалған дәлелділігі, ғалымдардың шынайы әлемнен аулақ болуына ұқсас. Көптеген жағдайларда бұл негізделген сын болса да, Ұлыбританияда бұл дәлел саясаткерлер мен оңшыл бұқаралық ақпарат құралдарын «жеткілікті сарапшылар» деп мәлімдеп, деректі пікірмен таластырды. Мен мұның көпшілікке жаппай жалған ақпарат тарататындығын көрдім. Сондықтан түрлі жолдармен дамыған адамдардың тәжірибесін дамытатын болайық. Академиялық топтар бұл мақалада сипатталғаннан біршама жылжымалы және негізделгендігін түсінейік. Жағдаят біздің стандарттармен сәйкес келмегенде, оны әдеуір позитивті жолдарға (оның ішінде, мысалы, тәжірибеден өткен дәрігерден докторлық дәрежеге назар аударайық) бағыттайық! Бірақ барлығымызға орын бар екендігін мойындайық!

Жанна МЕНДЫБАЕВА, UniverSity білім беру технология Бюросының директоры, Алматы:

Мақала контекстегі жоғары білім мәселесі жалпылығындағы ақпараттың басымдылығын және пайда болатын «жасанды интеллектінің артықшылығы» тұрғысынан ортақтығын дәлелдейді. Қазақстанда біз де білім мен есте сақтауға негізделген оқытудың, құндылығы жоқ екендігі, ақпаратты оқығаннан гөрі іздеудің маңыздылығы туралы мақалаларды бір рет оқимыз. Яғни, нәтижеге емес, үрдіске бейімделу – бұл да тұзақ. Білімі бар адам ақпаратты пайдаланудан гөрі, ақпаратты табуы керек. Таптым, ары қарай не болады? Мұны қалай пайдалануға болады? Мен бұл ақпаратты мазмұнсыз фетишизация деп атар едім.

Ары қарай. Академиялық мектептерді индустрияға айналдыру үрдісі конвейерлік өндіріс сияқты нәтижелерге әкеледі: бағасы төмен, бірақ бағасы жоғары жаппай өнім. Британдық білім беруде мені оқыту мерзімі алаңдатады.

Үш жыл ішінде кең және академиялық негізде нені игеруге болады, тіпті өзін-өзі даярлаудың үлкен үлесі бар ма? Бұл мәтінде университеттік білім жаппай, қол жетімді болады, сондықтан ол құндылығын жоғалтады (бірақ оқу бағасын көтереді).

Мұнда екі қауіп бар: біреуі технократтар идеясындағы – білім қымбат және элитарлы болу керек, яғни барлығы үшін емес ("адами капитал" санатының әдемі қаптамасы жабық, сондықтан бастамашылардан басқа ешкім ештеңе түсінбейді).

Екінші қауіп - «үрдіс нәтижеден маңызды» (ақпаратты іздеу қызықты ойын, ал өнім маңызды емес сияқты) ұстанымында құрылған академиялық білім мен ғылымның құнсыздануы.

Мені академиялық кеңесшілер мен технологиялардың қазақстандық білім беруге экспансиясы алаңдатады, сол кезде үйде білім алу қатты сынға ұшырап, бұрыннан бері келе жатыр.

Сондай-ақ мені келесі сұрақ қызықтырады: қазіргі бітірушілер экономикалық және саяси, әлеуметтік, мәдени жағдаяттар бірден өзгерген жағдайда 90 жылдардан кейінгі Кеңес үкіметі кезіндегідей өздерінің білімдерін өзгерте ала ма? Институтта қосалқы болып табылған, қайта оқуға тура келгендегі немесе еске түсіруді қажет ететін ғылымдар.

«Кеңестік дипломды төзімділікке», ал оның иегерін оқуға тексеру болатын.

Марина ХАН, Intellect агенттігінің негізін салушы және бас директор, Алматы:

Мектеп туралы автордың пікірі, сірә, әуелі грамма мектеп, содан кейін академия бейнесіне айтарлықтай өзгерген мемлекеттік секторға қатысты.

Мемлекет мәселелерді мойындайды және уақытымен шешімді қадам жасауға тырысады. Ұлыбритания халқының тек 8%-ы ғана балаларын оқытатын жекеменшік мектептер мемлекеттік мектептерден барлық аспектілер бойынша жақсы жағынан ерекшеленеді. Бұл, атап айтқанда, әртүрлі сектордағы мектеп түлектеріне арналған қабылдау талаптарындағы айтарлықтай айырмашылықпен мойындалған дерек.

Жақсы жекеменшік мектептердің сыни ойлауы және қазіргі кездегі танымал эмоционалды интеллектінің басқа компоненттерін креативті қалыптастыруы барлығы ойдағыдай.

Аяқталатын A-level реформасы осы біліктілікті алуды қиындатуға, академиялық мазмұнды "ауырлатуға" және т.б. арналған. IB тек халықаралық студенттер арасында ғана емес, жергілікті жерлерде де танымал бола бастады. Көптеген жағдайларда, менің ойымша, бұл - болашақ мансапты таңдаудағы дамымаушылық пен қиындықтардың салдары. Көптеген мектептер ВТЕС-ті талапкердің болашақ мамандығына жақындататын біліктілік ретінде танытады.

Университеттің білімі көбінесе мерзімі өтелген жұмыссыздық деп аталады, бірақ талапкерлердің ағымы азаймайды. Университеттер, менің көзқарасымша, студенттерді шақыру, содан кейін ұстап қалу үшін саналы түрде ештеңе жасамайды. Олардың пікірінше, студенттер, олар не үшін бұлай жасайтынын және нені үйрену керектігін оларды нақты түсіне отырып оқуға түсулері керек. Мәселе, менің көзқарасымша, мектеп «кең» кәсіптік бағдар берсе, ал университеттер «тар» түрде оқытады. Жұмысқа тұру мәселесін кейбір университеттер факультеттердің ірі корпорациясымен (Лондондағы Дайсон, Линкольндегі Сименс т.т.) бірлесіп құру арқылы шешеді, тәлімгерлік өте белсенді дамиды. Бітірушілерге жұмыс табу шынымен оңай емес, бірақ жастар университетті жиі бітіреді, өздерінің бизестерін бастау үшін жеткілікті дайындықты меңгереді.

Әрине, Ұлыбританиядағы білім – тауар. Бірақ тауар маңызды және жарамдылық мерзімі жоқ.

Практиктер үшін докторлық дәреже – бұл модель, теорияны практикамен жақындастыру қаншалықты тиімді?

Розмари СЭЙДЖ:

Егер, сіздің университетіңіз білім саласында практиктер үшін докторлық дәреже алуда қызығушылық танытса, менің барлық зерттеулерімді осы сұрақтар бойынша тегін ала аласыз. Қазіргі уақытта Гарвард практиктер моделі және докторлық зерттеу дәрежесінің пайдасындағы өздерінің кәсіби докторлық дәрежесінен бас тартты. Гарвард қайда барады, соңында ол барған жаққа басқалар да барады. Медицина саласында Ұлыбритания практиктер үшін докторантура жолы бойынша, атап айтқанда, мен бұл форманы алғаш зерттей және енгізе бастаған жаққа бара жатыр, бірақ педагогикалық кәсіптер бұл жолды олар қаншалықты зерттеуді практиктер шеңберінде тиімді ғылыми әдіс ретінде қарастырмайтын сияқты баяу игеруде. Дегенмен, ЕО-ның сынақ жобасына қатысатын студенттер өздерінің біліктіліктерін тәжірибешіден алды, жұмыс берушілер барлығының оң әсерін атап өтті.

Сэнди МАКДОНАЛЬД, Нортхэмптон университетінің профессоры:

Мен, шынымен, Ұлыбританияда біз докторанттар диссертацияларының жазылуын толықтыратын оқыту бағдарламасын жақсы, жеткілікті қолдаймыз, ESRC (Экономикалық және әлеуметтік зерттеулер бойынша кеңес) осы күні бұрын-соңды ешқашан болмаған докторанттарды қолдау үшін көп күш жұмсауда деп ойлаймын. Мысалы, олардың

<https://esrc.ukri.org/skills-and-careers/doctoral-training/doctoral-training-centres/>, сондай-ақ бітірушілерді дайындық бойынша қолдау <http://www.ukcge.ac.uk/> веб-сайтын қараңыз.

Розмари СЭЙДЖ:

Еуропалық комиссия сұраған тәжірибеден өтуші дәрігердің докторлық дәрежесін енгізу туралы өзімнің баяндамамды ұсынамын. Бұл мақаладан гөрі ұсақ бөлшектерді көбірек береді. Букингемск университетінің жаңа басшылығы тәжірибеден өтуші дәрігердің докторлық дәрежесі зерттеу болып табылмайды, сондықтан 2020 жылы қысқартылған болатын деп есептейді. Өкінішті, тәжірибеден өтуші дәрігердің докторлық дәрежесі жақсы пікірлер алған еді және тәжірибеге қаншама үлкен әсер қалдырған, барлық әлемге белгілі болған еді. Тағы да мен философия және апаттар туралы мақаламды ұсынамын. Менен Лондондық конференцияда болашақ саясат тақырыбына баяндама жасауымды сұрады. Мұнда білім үшін көптеген мәселер бар. Пандемия қажетті әлеуметтік өзгерістерді алып келсін! Менің баяндамамның осы талқылауға негіз болғаны, пікірталасқа Қазақстан, тағы басқа елдердің қызығушылық танытқаны үшін қуаныштымын! Тамаша бастама!

Оқырмандарды пікірталастың жалғасына шақырамыз!

Ашық және қысқа пікірлер жарияланады.